

DEBRECZEN

POLITIKAI, TARSADALMI és KOZGAZDASZATI HIRLAP.

A debreczeni és vidéki „függetlenségi párt” közlönye.

Megjelen naponként, péntek és vasárnap kivételével.

Előfizetési árak:
 Helyben és postán külföldre.
 Egy évre 10 fr. —
 Fél évre 5 —
 Negyed évre 2 —
 Egy évi szám 5 kr.

A lap szellemi részét illető minden közlemény fölött, Veesz-ház fölött, a szerkesztőségbe bérmentve küldendő.

Előfizetési helyben
 TEREGDI K. LAJOS és IG. OSÁTHY KÁROLY könyvkereskedésben és a kiadóhivatalban KUTASI IMRE könyvnyomdájában a postahivatalok nyomdájában is.

Hirdetési díj
 Négy hasábol poszt sorért 5 kr.
 Nagyból terjedelmi a főbbeszi hirdetések alk. szerinti a legolcsóbb árért vételekkel.
 Bélyegdíj minden kiadóhivatalról 20 kr.

Nyitási-ban megjelenő közlemény minden poszt sor 20 kr.

Hirdetési felvételnek a kiadóhivatalban, KUTASI I. könyvnyomdájában, valamint ZICHMANN H. könyv. iródjában is.

Név nélkül vagy bérmentesültekkel nem lehetnek a közlönyben.
 Kéziratok visszatartandók nem adatkak.

Kossuth Lajos iratai.

Társadalmi tevékenység a magyar köz-művelődés mezején

(Iratott a felvidéki magyar köz-művelődési egyesület felhívására.)

Az európai polgárosodás a népek és eszmék sűrűsödésének eredménye. Ez eredmény fejlesztésénél csak azon népek válhatnak önálló tényezőkké, melyek az európai polgárosodás termő ágait saját törzükbe tudják beolvasztani, s a baladók kor eszméivimányait saját jellemükhez hasonlítják.

A jellemnek kétségen kívül egyik alkotó eleme az értelmiség, de nem egyedül eleme, annyira nem, hogy erkölcsök nélkül nem fejleszt ki jellemet az értelmiség. Oszasztás a „renaissance” korában értelmiség tekintetében a legelső helyen állott Európában, de azért a leggyöngyöbb volt, szakmánya mindenkinél, aki kezét felé kinyújtotta, mert erkölcsi korumpáltak voltak, s ez jellemtelenséget eredményezett, jellem nélkül pedig nemzet csak a szám nyers erejével bírhat, szervez erővel nem.

Ohajtanám, hogy nemzetem társas erkölcsi-cseinek fejleményét örvendetesnek mondhasam. Nem mondhatom. Oly körjeleket látok e tekintetben, melyek aggasztanak; de reméltem olyannak a helyzetet, hogy Magyarországra alkalmazhatóak találám Buckle tanát, aki erkölcs és értelem közt szigorúan eiválasztó vonalat húz. Sőt szeretem hinni, hogy a fokozódó értelmiség az erkölcsi betegségre is gyógyítást hozhat, a miut már meghozta a művelt külföld azon elismerését, hogy a magyar nemzet értékes számot teszzen az európai kultúra összességében. Jól esett olvasnom közel alkalommal egy ily értelmű nyilatkozatot azon nagy nemzet képviselőjéről,*) mely bevilágította Európát a szabadság szövevényével, jó szerencsében a civilizációs útján vezetőre vala, s még balszerencsében is annak egyik leghatványosabb tényezője maradt.

A mi az értelmiségi fejlődést illeti, melynek az elismerés közhírhely: en nem szeretem azoknak eszmejeirasát, a kik az államra a társadalomtól elkülvitett fogalom belyegét ütik, mintha emez csak eszköz volna amannak szolgáltatában, a czél amaz. Sok bajnak lett kutfjévé annak — nem is szándoktalan — elfeledése, hogy maga a társadalmi állam, seani más és semmi más. Hanem az igaz, hogy vannak oly feladatok, melyet csak a társadalom konstitulált állami közgei által teljesíthet; vannak mások, melyek a szabad és önkéntes társadalmi tevékenységre tartoznak, és vannak olyanok, melyeknél a kettőnek ösze kell vágni, egymast kölcsonösen gyamolitanioi kell, s éppen az ilyenmü feladatok rovata a legszámosabb; mert az államközgei funkciók mechanizmusába a társadalmi tevékenység lehel életet, általa teljesül amazon az írás mondata, hogy „az urnak lelke táplálja vala a vizeket”, társadalmi tevékenység nélkül maguk az alkotmányos intézvények is vagy meghamisulnak, vagy elszibbadnak, s pusztá formassággá zsugorodnak, melyet nem táplál az „urnak lelke”!

E kölcsonös támogatást igénylő feladatok rovataiba tartozik a nemzeti köz-művelődés feladata is. En ezuttal az e feladat terén a magyar hazában kifejtett társadalmi tevékenységre akarok reflektálni, a mint azt a távolból észlelhetem.

1.

Az apadhatlan elszorotetérdeklődésével kísérve nemzetem életének mozzanatait, a remény sugarával derítgeti fel hontalanságom bus magányát annak szemlélete, hogy minö buzgalommal s mily sikeresen tör előre a magyar társadalmi tevékenység a kulturális előhaladás ösvényén, hogy helyre hozza a hátramaradást, melyet előbb a nemes, de áldozat-terhes hivatás, védbátyát képezni az európai polgárosodás biztonságának. — majd nemzeti szabadságot vívott lélelfeltartási küdelmeinek kénytelensége, s mostohánál mostohább politikai viszonyok a magyar hazára felkényserítettének. Már alig van a tudományos ismeretnek olyan ága, a kulturális mezőnek, a közgazdasági érdekeknek olyan tere, melyen a társadalmias tevékenység kezdeményezőleg nem lépett volna fel, s melyet európai színvonalra emelkedett szakértelemmel nem zivelve. És e tevékenység sikerösítésére van áldozatkészség is, nem ugyanannyi eredmény, miszerint vagy pótolhatná azt, hogy a mármár elviselhetlenségig fokozott közterhek nyomából a magyar kulturális czélokra arány-

lan igen csekély töredék jut.**) vagy éppen fedezhetné a magyar nemzet belterjes ereje oly kifejtésének minden szükségleteit, aminőt a hátramaradás kipótolásának s a vesztett tér visszacszerzésének érdeke meghívja, a magyar államellenes belizgalmak merész garázdasága pedig. — kapcsolatlan a látó határukon gombolyodó viharfelhők intelmivel, sürgőssé teszen, de az áldozatkészség, mely a kulturális érdekek előmozdítása körül folyást tapasztalható, — elismerést is érdemel, nemzeti önértetre is jogosít, mert mindent összevéve, a mit ily egybehasonlításoknál számbavenni kell, en nem gondolom, hogy legyen ország Európában, a hol kulturális czélokra a társadalmi áldozatkészség vagy annyi felé vetetnek igénybe, vagy aránylag nagyobb mértékben nyilatkoznak, mint Magyarországon.

Nem éppen újság előttem sem az áldozatkészség, sem e tevékenység, hiszen ismerem ma már oly gyönyörű kifejlődésre jutott nyelvünk ebredésének, s a Ludovika, a muzzeum, az akademia megalakításának történelmét, s egykor magam is helyt állottam becsületes, s tan nem is egészen nyomtalan igyekezettel a sokoldalú társadalmi tevékenység napzamosai közt; de századunk bámulatos hatáda az értelmiség útján új meg új munkakörre mutatott s ki is tágitotta, meg is sokszorozta e tevékenység feladatait és en megadva tiszteletet adójt fajunk eltervalóságának, a miert hogy meg is értette a haladó kor intelmét, s ténfiasa munkához is látott a civilizáció igényeinek megvalósításában, nyiltan vallomást teszek, hogy a társadalmi tevékenység hatványozott elevenségében az értelmi kultúra terén találok fel a megváltó vonást a magyar haza állapotában, mely ha ettől eleketnek, aggodalommal tölti el lelkemet, a mint jövendője felől az adott tények logikájával számot vetek.

2.

Sok mezt kell művelni, sokféle magot kell vetni, hogy az aratás nemzeti kultúra legyen, mert ez nagyon ösvetett fogalom; teenger az, melyet a föld erejein átiszvárgó esőcsepptől kezdve, a hatalmasan hömpölygő folyókig sok külfőle járulek alkot, s azért bámi terezen mozogjon is a kulturális társadalmi tevékenység, mindannyian megvan a maga becsé, érdeme; de en határozottan azon nézetben vagyok, hogy mindannyi közt a magyar köz-művelődési egyesületek által felkarolt érdekek legfontosabb, az általános tevékenység részvtére legjogosultabb, minthogy az a magyar nemzetre nézve nemcsak kulturális érdek, hanem a szó teljes értelmében leterdek is.

Mert mi forog itt fenn? Fenforog az, hogy Magyarország csorbítottan epségben Magyarország legyen s maradjon, hogy meg is örizze, biztosítsa is legyen számára azon nemzeti tevékenység, hanem nemzeti típus, melylyel a magyar haza egy ezred év óta be vagyou írva az európai nemzetek aranykönyvébe.

Ezt biztosítani minden jövendő esély esetére kétségbevonhatlan jogunk; ezt megvédeni minden ármány, minden támadás ellen

*) Nem osztom ugyan a mostani magyar közoktatásügyi miniszter minden nézetében, s akként is vagyok meggyőződve, hogy a vallás szent ügye s a klerikális hatalom viári érdekei közt nem éppen áll oly szilárd lábón, mint ahogy alkotmányos miniszternek állani kellene, de elismeréssel adozom a magyar nemzet kulturális érdekeit iránt buzgóan tanúsított érzékenység, és ez iszkörnek, taradhatatlan tevékenységnek s a népevel, közoktatás és magyar nyelvismertetés terén szerzett érdemeinek, épp azért, mert őt olyannak tudom, hogy az ez irányban teendőket egész terjedelmökben telkarolása nem akaratan, hanem az eszközök korlátoltságán mulik, nem tagadhatom, hogy mindannyiszor fájalmas megilletődést érezek, s ahányszor olvasom, pedig gyakran van alkalma olvasni, miként egy vagy más ügyelmeztetere avagy kívánságra a miniszter azt feleli, hogy „biz az jó volna, kívánatos is volna, de nincs rá pénz”. És igaza van, erre, mind a mellett is nagyon szűken jut, hogy a pénzügyminiszter a preselő gpeet virtuozosa találakonyssággal kezeli, a jövendő bevteleit is anticipálja, az államötkevegyonát is fogszagtálja, úgy, hogy ha egykor Deák Ferenczhez írott nyilt levelemben azt kérdeztem, van-e még valami feladni való? máholnap azt kérdezhettek, van-e még valami eladni való? s mundekek mellett meg a kölcsonvétel sem akar kinneni a gyakorlatból, de azért a közoktatásügyi miniszternek bizony a pénzből nagyon szűken jut. Az 1883-iki költségvetés van éppen kezemnél. Az öszes költség kerékzammal 323 millió 400 ezer forintra ment, s ebből a közoktatásügyi miniszter számára csak 1%, uszáalék (5 millió 204 ezer forint) jutott. 13 év alatt az államköltség 60 százalékkal (130,833,814 forinttal) növekedett s ebből a 60 százalékal növekedésből a közoktatási és kulturális czélokra csak 2%, százalék jutott.

Eszembe jut itt, hogy a francia a köztársaság, melynek hadi sarz és háború költségei fejében tízezer ezer milliót kellett fizetnie, mégis ugyanazon idő alatt közoktatásügyi költségvetését 23 millióról 137 millióra (a szepmüveszeti rovattal együtt 153 millióra) növelte, megbuzsorította mind a mellett, hogy ugyanazon idő alatt még 13,000 kilométer vasutat és 50,000 ezer kilométer vicznalis utat is épített. Menyire más ez a kép! Hja, mert ott az állam fogalma nem elkülvitett fogalom a társadalomtól; az államnak nincs oly érdekköre, mely nem a társadalom érdekköre.

önfeltartási kötelességünk, s e kötelesség teljesítése a magyar hazának leterdeke.

Senki nem tisztelheti nálamnál jobban a nemzetiségek legitím igényeit, senki nálamnál őszintebben nem kívánhatja, hogy hazánk minden nemzetisége szabadon is fejleszthesse, sikerrel is fejlesztesse nyelvet s kultúráját; de nagy zavar kering a nemzet és nemzetiség fogalma körül; veszélyes eszmék terjesztetnek a nemzetiségi érdekek jogosultságának határait felől, s a nemzetiségi aspirációk leplebe álbambontó aspirációk burkolóznak.

Hát tisztazzuk egy kissé a fogalmakat s vessünk számot a helyzettel, mely nemzetünk erélyes védelmére hívja fel a magyar köz-művelődési egyesületek által felkarolt leterdekeknek és indoklók a kiváló fontosságot, melyet máködesteknek tulajdonítok.

(Folyt. köv.)

— A delegációk a jövő hét eleje, legkésőbb 17 én mar záruléseiket fogják tarthatni. A magyar delegáció tegnapelőtti üléseben a zárászámadási bizottság által a közds háztartásnak 1883. évi zárszámadásáról benyújtott jelentése szerint az 1883. évre előirányzott öszes szükséglet 110,272,728 frt 38 krt tett ki, tényleg azonban a teljesített kiadások 109,454,937 frt 09 krra ruktak, — mely kedvező eredményt a vándjövendék nagyobb jövedelme idézte elő. — Az osztrák delegáció ténben a hadi tengerészeti rendes és rendkívüli szükségletének valamennyi czime vita nélkül elfogadottat. A külügyi vitában kiemelkedő mozzanatot képezett Rieger beszéde monarchiának magartartásáról, szemben a balkáni szláv államokkal.

— Kitüntetések. Ö Felsege a következő kéziratot meztartatott kibocsátani: „Kedves fiam Rudolf főherceg trónörökös ur! Midőn ismetelve meglátogattam az imént berekesztett budapesti országos kiállítás, a legelőkelőbb örömmel és megegyedéssel szemlétem a szemlélyen teremtő erő és az ernyedetlen munka e fényes alkotását, mely tanúságot tesz magyar koronám országai lakóinak a közelebbi évtizedek alatt minden terezen való örvendetes előhaladásáról. Fokozta örömemet azon tudat, hogy e mü kedveltség alatt jött létre, és különös megegyedéssel értesültem, hogy Kedveltség a budapesti országos kiállítás iránt kezdetül fogva oly nagy érdeklődéssel viseltet, s nemcsak annak megyütésével és berekesztésével személyesen teljesítette vednöki tisztet, hanem azonkivül is többszöri jelenlétevel buzditólag ruttat a kiállítókra, sőt, mint kiállító, maga is részt vett e szép vállalatban, s ily módon személyesen is hathatósan előmozdította annak fényes sikerét. Enneifogva kedvesen ösztönözve erzem magamat, hogy kedveltségnek atyai szándékaimmal is találkozó s élenk örömemre szolgáló ezen üdvös közreműködéséről öszinte elismerésemet és meleg köszönetemet nyilvánítsam. Kelt Gödöllőn, 1885. évi november hó 6-dikán. Ferencz József, s. k.” Ö felsege, f. évi november hó 4-én kibocsátott legfelső kéziratával, gróf Széchenyi Pál földmívelési-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszternek az első osztályu vas-koronarendet díjmentesen adományozta.

— Borsodmegye nem jubilál! Borsodmegye nov. 9-iki közgyűlésén Dálnoky Nagy Barnabás közjegyző azon indítványt, hogy a megye hatósága, eltekintve a politikától, csupán udvariaságból üdvözölje Tisza Kálmánt, két órai vita után, három szótöbbséggel elvetették. Az indítvány ellen szözlött Melczér alispán is. — Eljen a derék megye!

— A zágrabi botrányhősök ellen. Hir szerint a zágrabi törvényesek az államgyesség indítványára Starcevic Dávid tartománygyűlési képviselőt, a tartománygyűlésben okt. 5-én történt kihágása miatt vizsgálati fogságba helyezte. Már régen meg kellett volna ezt tenni!

— A forrongó Balkán. Bécsi hírek szerint a konstantinápolyi konferencia tárgyalásairól a legszigorubb titoktartásban egyeztek meg a résztvevők. Ennel fogva egyelőre nem is jó azok felől semmi, a mi autentikusnak lenne tekinthető, nyilvánosságra. Ujlag megerősítik azt a hírt, hogy Sándor fejedelem megvetőleg nyilatkozott az orosz tisztekről, öket: a zászló alól való szökésnél való, szökvényeknek nevezte. Belgrádban azt hiszik, hogy Oroszország a Sándor fejedelem ellenében alkalmazott rendszabály által, mely csak természetes következménye lehet a fejedelem leterdelének, nem akart mást elérni, minthogy Törökország lépjen közbe Bulgáriában. A szerbek megkezdtek az ellenségeskedést a bolgárok ellen! 50 szerb

katona Rakita mellett, a trni kerületben, bo gar területre lépett át és a bolgárok állása ellen, melyet 12 ember tartott megszállva, heves puskatüzrelést kezdett, de eredmény nélkül. A bolgárok a tüzelést viszonzoták és egy szerbet megölték. Azt hiszik, hogy a szerbek casus belliit keresnek, hogy egyszerre benyomulhassanak Bulgáriába. A bolgar határ erős határlánczszal elvan zárva. A legénység ruházata kielégítő, de élelmi szerben hiányt szenved, ennek következtében sok a szökvény, még a rendes hadsereg kötelekből is. Czaribrodól délfele véd müveket emeltek, melyeket több ágyúval s katonával őriznek. A konferencia megállapodott abban, hogy a status quo Kelet-Ruméliában helyreállíttassék. Hogy e mikép foganatosíttassék, arra nevez még eddig nem jött létre semmiféle megállapodás, Oroszország beleegyezik a perszonaliunióba azzal a feltétellel, hogy a bulgáriai és kelet-ruméliai uralkodó ne Sándor fejedelem legyen.

— Külföldi hírek. A német hadügyi költségvetés folyó kiadások czimén a múlt évhez képest 5% millió és egyszeri kiadások czimén 8 millió márká többletet mutat fel. Az öszes rendkívüli szükséglet 25 millió márkát tesz ki. — Az a j a n g o l parlamentben a liberálisoknak nem lesz oly nagy többségük, mint eddig hittek, mert az egyháznak az államtól való elválasztását czélzó mozgalom miatt sokan nem foguak a liberálisokra szavazni. — A pápa „az államok keresztény aspiáról” új encziklikát bocsátott ki. — Az angol csapatok legközelebb át lépik a birmai határt. Négy ezred katona s Irawady-folyamon indult Birnába.

— A francia kormány. Agomat képviselő földmívelési, és Dautrems képviselő kereskedelmi miniszterre neveztetett ki.

— Salisbury beszéde. Loudonban nov. 9-én lakoma volt, melyben Salisbury kormányelnök kijelenté, hogy a nehezségek az afghanisztáni határon elvannak haritva és jelenleg Oroszország és Anglia barátságosan együtt működnek. A kormányelnök ismetelteti Beaconsfield szavait, hogy Ázsiában elég hely van Oroszország és Angolország számára. Salisbury ezutan azon reményét nyilvánította, hogy a jelenlegi operációk Birnában, melyek a kereskedelem és civilizáció útját egyengetik, csak csekély változást fognak előidézni, mely megegyezik a lakosság érdekeivel és a birodalom követelményeivel. A kormány ez ügyben barátságosan és egyetértéssel jár el Kínával. Egyiptomot illetőleg reméli Salisbury, hogy gondosság és eszélyesség által az országot néhány év alatt ismét oly jólétre lehet emelni, mint a milyében előzőtt évtel volt. — A bolgar ügyről szólván, kiemelte a kormányelnök, hogy Angolország és kérdésben nincs közvedlenül érdekelve, tehát nem kell attól tartani, hogy Angolország anyagi beavatkozása válhatnék szükségesse. Vélemény szerint Bulgária és Rumélia uniójának fő akadályát nem a kulhatalmak vagy a porta akciója képezi, hanem az elmélet, melyet Görögország és Szerbia állítottak föl, hogy az österléteket nagyobbitani kell, ha az unió fentartatik. Salisbury határozottan abban a véleményben van, hogy hosszabb tartamra nem számitnak semmiféle oly politikai mü, mely az érdekelte lakosság akarata ellenére alkottatnék. Azt hiszi, hogy ha a bolgar unió nem ismertetik el, a bolgárok a szerbekkel és görögökkel fognak szövetekezni s a legközelebbi mozgalom a Balkán-feliszigetben három kis állam részéről indúl ki, nem pedig egy magányos ország részéről. Az angol kormány reméli, hogy először Törökország hatalma csorbítottanul fentartatik, és másodszor bámiint rendezi is az ügyet Európa, a rendezés olyan leend, mely az érdekelte népeket ki fogja elégíteni és kedvetkesz minden esetleges megsértéstől a török birodalom integritásának, melyet Anglia az európai egyensúly lényeges tényezőjének tekin.

Az érem másik oldala. *)

II.
 Fellette sajnálndó, hogy L. Fejesnek a debreczeni Protésans Lapban megjelent cikke *) Tegnap cikkünkbe egynehány értelmezavaró sajtóhiba csuszott be. Az 58. §. 1. pontja világosan így hangzik: Az e. ker. közgy. püspök, főgondnok, konventi ta ok stb. választására nevezetkedik; levetárlnokot, pénztárnokot stb. választ. Továbbá: Fejes nem a főjegyző, hanem a szerkesztő-jegyző! hibáztatja Az utolsó alinea elötti kikézés, az oda került szavak helyett egy szerben így hangzik: Ezek után ugy hiszem, hogy a kérdésnek ezen oldalát élegge tisztáztam s beigavoltam stb. *

ktár
 agyérdemü kö
 gjobb anyagból
 emü bőr, posztó
 nek- és leány-
 bb gyártmányu
 emez, lag női
 álasztékban, —
 egből dolgozott
 marburgi férfi-
 posztóban és

mellett.
 edlg el nem
 műöségük,
 igen tisztelt
 lettel
OTTÓ.

SILLAG

KITÜNTETÉS
 SZÉKES-
FEHÉRVÁR
 ezüstérem 1879.

ISZOKLEVÉL
 1871-ben.

